P. BRUMMETT, *Keşifler Çağında Osmanlı Denizgücü ve Doğu Akdeniz’de Diplomasi*, İstanbul, 2009, 301 sayfa (7 resim, 3 harita ile birlikte) ISBN: 9789752638921

Yeliz Emine YURTBİLİR*

16. yüzyıl başlarında Osmanlı’nın denizlerdeki gücüne değinen eserlerin genel kanısı Osmanlı yöneticilerinin denizle ilgilenmedikleri ve denizciliğe yeteri kadar önem vermeyip, bu alana yatırım yapmadıklarıdır. Bu genel kanı üstüne tartışmalar devam ederken, burada tanıtılacak olan eserin de Osmanlı denizgücünün boyutları hakkında aktardığı farklı görüşleri vardır.

Palmira Brummett tarafından hazırlanan kitap ilk olarak 1994’te New York’ta, ardından Türkçe çevirisiyle 2009 yılında Timaş Yayınları tarafından İstanbul’da yayınlanmıştır.

Kitap Sunuş, Türkçe Baskıya Önsöz, Teşekkür, 1. Bölüm Giriş: Fiziki Ortam ve Tarihyazıcılığı; I. Kısım Osmanlılar ve Doğu Akdeniz’de Devletlerarası Siyaset; 2. Bölüm Batı Seferleri; 3. Bölüm; Doğu Seferleri; 4. Bölüm Osmanlı Donanmasının Gelişimi; II. Kısım Tüccarlar, Ticari Mallar ve Ticaret Bölgeleri; 5. Bölüm Ege ve Akdeniz’de Hububat Ticareti; 6. Bölüm Doğu’da Ticaret; 7. Bölüm Sonuç: Dünya Gücü Bağlamında Osmanlı İktisat Düşüncesi, Kaynaklar ve İndeks’ten oluşmaktadır.

Sunuş bölümünde (7-10), Prof. Dr. İdris Bostan’ın yapmış olduğu genel değerlendirmede, Brummett’in Osmanlı Denizgücünün gelişimini bununla birlikte dünya ekonomisi üstündeki etkisini ve oynadığı role değindiğinden bahsetmektedir. Palmira Brummett’in genel-geçer Osmanlı imgesine, Osmanlı’yı tarım ve ordu devleti olarak gören fikre, farklı bir bakış açısıyla yaklaşarak son derece detaylı bir şekilde kaleme aldığı altı çizilmektedir.

1. Bölüm Giriş: *Fiziki Ortam ve Tarihyazıcılığı*’nda (15-42), evrensel hakimiyet peşindeki güçlerin devletlerarasındaki siyasetlerindeki üslubu, gerilimi ve 16. yüzyılda yeni bir dünya düzeni kurulurken bunun sonucunda gelişen fetih ve ticaret hareketlerini incelemeye dair bir girizgah yapılmaktadır. Öte yandan kitabın, tarihyazıcılığının sınırlarını değiştirmekteki amacı belirtilmektedir.

Osmanlılar ve Akdeniz’de Devletlerarası Siyaset başlıklı I. Kısım (43-50), Doğu Akdeniz’in Müslüman askeri birliklerinin mücadele denizi haline gelmesine değindikten sonra Osmanlı-Venedik-Safevi-Memlük hattındaki diplomatik ilişkileri analiz edilmekte ve Doğu Akdeniz’de hakim bir konum kazanmaya başlayan Osmanlı İmparatorluğu’na karşı kurulmaya çalışılan bir birlikten söz edilmektedir.

2. Bölüm olan *Batı Seferleri*’nde (51-82), Doğu Akdeniz’deki değişen diplomasi ile ticaret ve siyasette yeni oluşumlar, kimin hangi seçenekleri nasıl değerlendirdiği irdelenmekte ayrıca Osmanlı’nın batıda izlediği siyasetin diğer devletlere nasıl etki ettiği açıklanmaktadır.

Doğu Seferleri başlıklı 3. Bölüm’de (83-134), doğu seferlerinin yapılmasının altında yatan nedenleri, dış siyaset, askeri manevra alanları ve Osmanlı’nın siyasi-ticari üstünlüğünü nasıl gü-

* Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Antalya, eyurtbilir@akdeniz.edu.tr

venceye aldığı anlatılırken, Memlük topraklarının fethi ve bu gerçekleşirken devletlerarasındaki diplomasi süreciyle ayrıca o dönem yükselen bir güç olan Safevi Devleti kurucusu ve ilk hükümdarı Şah İsmail (1501-1524) mercek altına alınmaktadır.

Osmanlı Donanmasının Gelişimi başlıklı 4. Bölüm (135-186), Osmanlı'nın deniz imparatorluğu haline geldiği en belirgin dönem olan II. Bayezid saltanatını (1481-1512), bu gücün oluşturduğu tehditi ve rolü ele alınmaktadır. Yine bu bölümde alt başlıklar halinde korsanlara ve özelliklerine, Doğu Akdeniz-Hint Okyanusu Bölgesi'ne ve Osmanlıların Memlüklere yaptığı denizgücü yardımına ilişkin bilgiler verilmektedir.

II. Kısım'da *Tüccarlar, Ticari Mallar ve Ticaret Bölgeleri* başlığı altında (185-196), Osmanlı Devleti'nin yaptığı fetihler sonucu genişlettiği topraklarında ön plana çıkan emtialar incelenirken ticari ilişkilerin sadece hükümdarların merkezinde gelişmediğine bununla birlikte ticari yatırımların ne yönde gerçekleştiğine ve devlet ile bireylerin ticari çıkarlarına yönelik iktisadi bilgiler ön plana çıkmaktadır.

5. Bölüm'deki *Ege ve Akdeniz'deki Hububat Ticareti* adlı başlık altında (197-214), hububatın karlı bir ticaret olduğu ve hububat rezervlerini kontrol eden Doğu Akdeniz'deki devletler mercek altına alınırken devletlerin bu rezervleri kontrol ve korumadaki becerisinin ne denli önemli olduğuna değinilmekte ve bu ticaretin Doğu Akdeniz'deki devletlerin politikaları üzerindeki etkileri gözler önüne serilmektedir.

Doğu'da Ticaret başlıklı 6. Bölüm'de (215-260), Doğu Akdeniz'deki ticaretin iç ve dış dinamikleri, Osmanlı Devleti'nin bu yöndeki faaliyetlerinin amacı ve diğer devletlerin buradaki ortak çıkarları ele alınmaktadır. Diğer yandan yazarın üç alt başlık halinde ipeğin ve Uzakdoğu'nun, bakır ve baharatın akıbeti hakkındaki gözlemleri görülmektedir. 1501-1516 döneminde devletin kontrolü altında ve devlete vergi veren; ancak özel ortaklıklara veya şahıslara kiralanmış kalyonlardan oluşan 'Muda' hakkında bir inceleme yapılmaktadır.

7. ve Sonuç Bölümü, *Dünya Gücü Bağlamında Osmanlı İktisat Düşüncesi* başlığı altında şekillendirilmiş olup (261-270) burada Osmanlı İmparatorluğu'nun sadece tepkisel bir devlet olmakla kalmayıp, ticarete bilinçli hareket ettiklerinin göz önünde bulundurulması ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa-Asya ve dünya tarihine daha fazla dahil edilmesi gerektiğinin altı çizilmektedir.

Çalışma, Yazma Eserler ve Belgeler, Araştırmalar ve İncelemeler'den oluşturulan *Kaynaklar* (271- 292) ile *İndeks* (293-301) kısımlarıyla son bulmaktadır.

Yazar, Osmanlı Devleti'nin sanılanın aksine denizleri yönetmeye yönelik belli bir politikası olduğunu vurgularken, Osmanlı'nın denizgücüne ilişkin Avrupa-sentrik bakış açısından uzak bir değerlendirme yapmaktadır. Yapıt, 16. yüzyıl başlarında yeniden şekillenen Akdeniz Dünyası'ndaki Osmanlı egemenliği ve Osmanlı denizgücü hakkında okuyucuya değişik bir perspektiften detaylı bilgiler vermektedir.